

Warszawa, 23 maja 2002 r.

Opinia prawna
w sprawie pytania prawnego Sądu Najwyższego – Izby Administracyjnej,
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, skierowanego do Trybunału
Konstytucyjnego (sygn. akt P.11/02)

Stosownie do zlecenia z dnia 24 kwietnia 2002 r. uprzejmie przedstawiam następującą opinię w sprawie pytania prawnego Sądu Najwyższego, sformułowanego w postanowieniu z dnia 5 marca 2002 r. które to pytanie brzmi jak następuje:

„Czy przepis art. 393⁴ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 296 ze zm.) jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?”

Zdaniem SN, przewidziany w art. 393⁴ § 2 Kpc sześciomiesięczny termin wniesienia kasacji przez Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzi do wzmocnienia pozycji jednej ze stron procesu cywilnego i w konsekwencji powoduje kolizję tego przepisu z konstytucyjną zasadą równości.

*

* *

Wyrażam pogląd, że art. 393⁴ § 2 Kpc pozostaje w sprzeczności z art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie zajmuje niezmiennie stanowisko, „że konstytucyjna zasada równości polega na tym, iż wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną powinny być traktowane równo, bez różnicowań faworyzujących lub dyskryminujących” (zob. Wybór tez i sentencji orzeczeń TK, I półrocze 2001 r. s. 29), Dopuszczalne jest wprowadzenie odstępstwa od równego traktowania podmiotów podobnych, ale tylko wtedy, gdy zostały spełnione trzy następujące warunki:

- „po pierwsze, wprowadzone przez prawodawcę różnicowania muszą być racjonalnie uzasadnione, mieć związek z celem i treścią przepisów, w których zawarta jest norma ustanawiająca zróżnicowanie;

- po drugie, waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie podmiotów podobnych, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku różnego traktowania takich podmiotów;
- po trzeciej, różnicowanie podmiotów podobnych musi znajdować podstawę w wartościach, zasadach lub normach konstytucyjnych” (*ibid.*).

Przepis art. 393⁴ § 2 Kpc, wprowadzony ustawą z dnia 12 maja 2000 r. o zmianie ustawy o rzeczniku Praw Obywatelskich, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 48, poz. 552) nie spełnia warunków, o których wyżej mowa. **Wprowadza bowiem on odstępstwo od zasady równości stron w procesie cywilnym, w szczególności w zakresie wnoszenia skargi kasacyjnej, które to odstępstwo nie znajduje uzasadnienia w treści pozostałych przepisów normujących instytucję kasacji.**

Wypada przypomnieć, że do momentu wejścia w życie wyżej cytowanej ustawy zasada równości stron oraz organów uprawnionych do wnoszenia kasacji w postępowaniu cywilnym była w pełni respektowana. Obowiązujący wtedy art. 393⁴, nie czyniąc wyjątków stanowił, że kasację wnosi się w terminie miesięcznym od dnia doręczenia orzeczenia stronie skarżącej. Kwestionowana zmiana Kpc polegała na oznaczeniu dotychczasowej treści art. 393⁴ jako § 1 i na dodaniu § 2, który uprawnia Rzecznika Praw Obywatelskich do wnoszenia skargi kasacyjnej w terminie 6 miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia stronie. **Nastąpiło więc zróżnicowanie sytuacji prawnej stron postępowania cywilnego: uprzywilejowaną pozycję uzyskuje strona, w której interesie skargę może wnieść RPO. Brak podstaw do ewentualnego twierdzenia, że zróżnicowanie to służy umocnieniu funkcji określonej zasady lub instytucji procesowej, która posiadałaby znaczenie nadrzędne w stosunku do konstytucyjnej zasady równości wobec prawa. Brak również przesłanek, które uzasadniałyby wynikającą z art. 393⁴ § 2 nierówność stron ochroną innych wartości lub zasad konstytucyjnych, w opiniowanym przypadku „konkurujących” z zasadą równości.**

Niekonstytucyjny, moim zdaniem, art. 393⁴ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego powoduje również ten skutek, **że przez okres sześciu miesięcy od doręczenia stronie orzeczenia sądu II instancji, od którego przysługuje kasacja, nie może nastąpić uprawomocnienie się tego orzeczenia.** Jak bowiem wiadomo, orzeczenie sądu nie staje się prawomocne, jeżeli przysługuje co do niego środek

odwoławczy lub inny środek zaskarżenia (*argumentum, a contrario* z art. 363 § 1 Kpc).

Wydłużony, do sześciu miesięcy, termin wniesienia kasacji przez RPO budzi zastrzeżenia także ze względu na podlegające ochronie konstytucyjnej prawo do sądu. Według Trybunału Konstytucyjnego, na treść prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) składa się między innymi prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności (J. Oniszczyk: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, Zakamycze 2000, s. 379). **Elementy procedury faworyzujące Rzecznika Praw Obywatelskich i stronę, na rzecz której może on wnieść kasację w ciągu 6 miesięcy, pozostają raczej w opozycji do zasady sprawiedliwości społecznej i wiążącej się z nią ściśle zasady równości wobec prawa.**

Podzielam również pogląd SN, że sześciomiesięczny termin wniesienia kasacji przez ROP może być oceniany jako rozwiązanie powodujące nieuzasadnioną zwłokę w rozpatrzeniu sprawy przez sąd, a więc niezgodne z dyspozycją art. 42 ust. 1 Konstytucji.

Jedynе ograniczenie uprawnień RPO do wniesienia kasacji w terminie wydłużonym do 6 miesięcy wynika z treści art. 393⁴ § 2, zdanie drugie. Mianowicie, w razie wniesienia skargi kasacyjnej po upływie terminu określonego w § 1 (jeden miesiąc od dnia doręczenia orzeczenia stronie skarżącej), podstawę kasacji powinno nadto stanowić naruszenie przepisów Konstytucji dotyczących wolności lub praw człowieka i obywatela. **Trafna jest wszakże uwaga Sądu Najwyższego, że dyspozycja powyższa zmusza ten organ do oceny zgodności przepisów ustaw z postanowieniami Konstytucji, a więc do formułowania wypowiedzi w sprawach należących do właściwości Trybunału Konstytucyjnego.** Należy bowiem mieć na względzie, że w tego rodzaju przypadkach Sąd Najwyższy, badając zasadność zarzutów stanowiących podstawę kasacji, nie może pominąć zarzutu naruszenia praw i wolności podlegających ochronie konstytucyjnej, podniesionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

W konkluzji podtrzymuję pogląd o niekonstytucyjności art. 393⁴ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego.

Sporządził: Witold Pawełko